

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Mansurjon Abdug'opporovich

TARIXIY ASARLAR VA ULARNI O'RGANISH: MILLIY ZIYOLILAR TOMONIDAN

OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR 12-17

Qurbonov Xurshid Raupovich

O'ZBEKISTONDAN JANUBIY URALGA SAFARBAR QILINGAN

"MEHNAT ARMIYACHILARI" VA ULARNING TA'MINOTI 18-22

Salayev Fazliddin Shamsiddin o'g'li

O'ZBEKISTONDA DEMOGRAFIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI 23-28

Abbasov Behzod Baxtiyorovich

FARG'ONA OBLASTIDA TASHKIL QILINGAN XO'JALIKLARDA IJTIMOIIY
MUAMMOLAR VA KO'CHIRILGAN AHOLINING YANGI SHAROITGA MOSLASHISHI

(1946-1965)..... 29-35

Mirzaliyev Ulug'bek, Klichev Ulug'bek

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY ARXIVLAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

BORASIDAGI ISHLAR VA ISLOHOTLAR 36-39

Tursunova Gavhar Begmuradovna

ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIDA OLIB BORGAN

MA'MURIY-SIYOSIY BOSHQARUV TIZIMI

(XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARI) 40-50

Vaxobov Doston Abdumannob o'g'li

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA MAKTAB, TIBBIYOT VA SOG'LIQNI SAQLASH

XODIMLARINING G'ALABAGA QO'SHGAN HISSASI 51-54

Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi

O'ZBEKISTONDA MAKTAB TA'LIMINI ISLOH QILINISHI VA UNDAGI O'ZGARISHLAR

(1991-2024 yy)..... 55-59

Maxmudov Umrbek Baxtiyorovich

QUYI SIRDARYOBO'YI HUDUDLARIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK

TADQIQOTLAR VA ULARNING NATIJALARI 60-64

Yo'ldosheva Gulbahor Nuriddinovna

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'RTA UMUMTA'LIM MAKTEBLARINING

AHVOLI VA MODDIY – TEXNIKA BAZASINING MUSTAHKAMLANISHI

(QASHQADARYO VA SURXONDARYO VILOYATLARI MISOLIDA)..... 65-69

Mardiyeva Guzal Karimovna

XOTIN-QIZLARNING 1950-1980-YILLARDA SAMARQAND VILOYATI

ILM-FAN SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI 70-75

Narziyev Rustambek Xaydarovich

HARAKATLAR STRATEGIYASIDA NOGIRONLIGI BOR YOSHLAR UCHUN

YARATILGAN IMKONIYATLAR 76-80

<i>Abdullayev Ilhomjon Ikromjonovich</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA NAMANGAN SHAHRINING IJTIMOIY-IQTISODIY HAYOTI	81-87
<i>Sodiqova Maxbubaxon Raxmonaliyevna</i> O'ZBEKISTONNING MILLIY HUNARMANDCHILIGI RIVOJIDA IPAKCHILIKNING O'RNI	88-92
<i>G'ulomjon Jumanazarovich Axmedov</i> O'ZBEKISTON TARIXIDA KONCHILIK ISHI VA METALLURGIYA RIVOJLANISHI	93-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullayev Zafarbek Safibullayevich</i> BARQARORLIK REYTINGI ORQALI FISKAL INTIZOM VA BIZNES MUHITINI RAG'BATLANTIRISHNING O'ZBEKISTON TAJRIBASI	100-116
<i>Юлдашева Надира Викторовна</i> «ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ ПОД КОНТРОЛЕМ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УЗБЕКСКОЙ МОДЕЛИ МОНИТОРИНГА».....	117-123
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> ERKIN IQTISODIY ZONALARDA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	124-128
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i> TURISTIK VA REKREATSION KLASTERNING MUVAFFAQIYATLI FAOLIYAT YURITISH TAMOYILLARINI TIZIMLASHTIRISH	129-135
<i>Xadimova Aziza Abdufattoyevna</i> SAMARQAND VILOYATINING DEMOGRAFIK O'ZGARISHLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHI.....	136-145
<i>Tashpulatov Giyos Toxirovich</i> XORIJYI BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR REYTINGI VA RENKINGINI BAHOLASHDA KOMPLEKS YONDASHUVNING QO'LLANILISHI TAHLILI (ROSSIYADAGI BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR MISOLIDA)	146-159
<i>Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna</i> O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING TA'SIRI	160-164
<i>Tursunxodjayeva Shirin Zafar qizi</i> “QUTIDA RO'YXATGA Olish” (SHELF-REGISTRATION) AMALIYOTINI JORIY ETISH	165-169

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Komilov Ro'zi Rabiyeovich</i> OILA BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MODDIY VA MA'NAViy OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	170-172
<i>Хакимов Эркин</i> ЗНАНИЕ ЛОГИКИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ МЫШЛЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ	173-180
<i>Usmonova Laylo Raxmatullayevna</i> SHARQ FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI.....	181-185
<i>Karimov Yo'ldosh Ergashevich</i> TARIXNI SOXTALASHTIRISHNING TARIXIY TAFAKKURGA TA'SIRI MASALALARI	186-191

<i>Azzamxodjaeva Шахноза Саидматмабевна</i> О ЦЕЛИ И СОДЕРЖАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЖИЗНИ, ДУХОВНОМ СОВЕРШЕНСТВЕ (ПО ПРОИЗВЕДЕНИЯМ АЛИШЕРА НАВАИ).....	192-195
<i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i> ZAMONAVIY IQTISODIY TARG'IBOT VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	197-204
<i>Evatov Salimjon</i> MARKAZIY OSIYODA TASAVVUFY TAFAKKUR RIVOJI: IX-XII ASRLAR MEROSI	205-209
<i>Turobov Yorqinjon Yoqub o'g'li</i> ISLOM TA'LIMOTIDA SIYOSAT VA HOKIMIYAT FALSAFASI	210-213
<i>Toshpulatov Odil Nodirovich</i> IJTIMOIY MUNOSABATLARDAMORALIZMVAIMMORALIZMNI OLDINI OLISHDAMAVJUD ME'YORLARNING AHAMIYATI	214-217
<i>Kunisheva Nadira Julanovna</i> "IJTIMOIY BAG'RIKENGLIK" TUSHUNCHASINI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY MASALALARI	218-223
<i>Eshpulatov Inoyat</i> FAXRIDDIN ROZIY YASHAGAN DAVR: IJTIMOIY-SIYOSIY VAZIYAT VAMA'NAVIY MUHIT	224-231
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Nuniyazova Shaxlo Ulugbekovna</i> O'ZBEK ONOMASTIKASIDAGIDRONIMLARNING LINGVOMADANIY SHAKLLANISHI	232-236
<i>Алиева Эльвина Аметовна</i> ЛЕКСИЧЕСКИЙ И ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧЕСКИЙ ПОВТОРЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОЧЕРКАХ М. ЦВЕТАЕВОЙ	237-243
<i>Usmanova Sevara</i> INGLIZ VA O'ZBEK TARIXIY ROMANLARIDA TARIXIY HAQIQAT VABADIY TO'QIMA.....	244-251
<i>Ochilov Ulug'bek Sayfulloyevich</i> MAGIK REALIZMNING MADANIYAT VADABIYOTGA TA'SIRI	252-260
<i>Daminova Rahima Malikovna</i> ATOYI SHE'RIYATINING BADIY LATOFATI.....	261-266
<i>Yusupov Asror</i> PUBLITSISTIK MATNLARDA UCHROVCHI LINGVOKULTUROLOGIK BIRLIKLAR TARJIMASIGA LEKSIKOGRAFIK YONDASHUV	267-271
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> VLADIMIR GEORGEVICH GAKNING TARJIMA MASALALARIGA DOIR TADQIQOTLARI	272-276
<i>Batirkhanova Madina Oybekovna</i> COMPONENT ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH FICTION.....	277-281
<i>Sirojiddinova Shakhribonu</i> THE FORMATION OF MYTHOLOGY AND THE INFLUENCING FACTORS.....	282-285

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Xodjiev Yunus Muxitdinovich

DAVLAT XIZMATLARI VA FUQAROLIK-HUQUQIY XIZMATLAR
TUSHUNCHASI HAMDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 286-292

Wang Cong

RESEARCH ON LEGAL ISSUES OF PERSONAL INFORMATION PROTECTION 293-300

Лу Адук

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ И КЛАССИФИКАЦИИ ВИДОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 301-310

Abdurashidova Zarina Turg'un qizi

FUQAROSIZLIKKA QARSHI MUROSASIZLIK: HUQUQIY CHORALARNING
NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 311-315

Axmatov Olimjon Odilovich

“KRIPTO-AKTIVLAR VA VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF
RAVISHDA Olish, O'TKAZISH VA AYIRBOSHLASH: IQTISODIY, HUQUQIY
XAVF-XATARLAR VA ULARNING OLDINI Olishda SUN'IY INTELLEKTNING
O'RNI” 316-322

Xatamov To'liqin Tojiddinovich

KUCHLI TA'SIR QILUVCHI VA GIYOHVANDLIK VOSITALARINI YANGI
TURLARINI NOQONUNIY MUOMALASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING
NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI 323-329

Kuchimova Shaxlo

VORISLIK HUQUQIDA MEROS MAJBURIYATI 330-337

O'rinova Dilshoda Adhamovna

OILAVIY ZO'RAVONLIK JINOYATINING KRIMINOLOGIK TAVSIFI
HAMDA USHBU TURDAGI JINOYATLARDAGI AYOLLAR JABRLANISHINI
OLDINI Olish BO'YICHA FARG'ONA TAJRIBASI 338-347

Geng Zhimin

RESEARCH ON THE INDEPENDENCE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT..... 348-351

Xidirov Mexroj Qilich o'g'li

ELEKTRON TO'LOV VOSITALARI ORQALI SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIK
JINOYATLARINING SABABLARI, ULARNING SODIR ETILISHIGA IMKON
BERUVCHI OMILLAR 352-357

Тулаганов Элмурод

ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ 358-367

Bozorboyev Farruh, Boboxonov Akromxon

DASTLABKI TERGOV BOSQICHIDA PROTSESSUAL HARAKATLARNI
SODDALASHTIRISH: XOLIS INSTITUTI 368-374

Abbosov Mirsulton Mirsharof o'g'li

JINOYAT QONUNCHILIGIDA SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING
IJTIMOIY XAVFLILIGI 375-382

<i>Mamatov Islom Qosim o'g'li</i> DAVLAT XARIDLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI FOSH ETISH USULLARI, AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR	383-392
<i>Kamilov Oybek</i> O'ZBEKISTONNING MIGRATSIYA SOHASIDA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR VA XORIJIY DAVLATLAR BILAN HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	393-402
<i>Абборова Камола Саидмухторовна</i> ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА НА ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УЗБЕКИСТАНА: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	403-410
<i>Ne'matova Muborak Odiljonovna</i> RAQAMLI FUQAROLIKNING MOHIYATI VA UNI SHAKLLANTIRISHGA OID DOLZARB MUAMMOLAR (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	411-418
<i>Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi</i> "HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTIGA SUN'IY INTELLEKTNI INTEGRATSIYA QILISHNING AXLOQIY VA HUQUQIY MASALALARI"	419-427
<i>Agzamova Qizlarxon Baxtiyorovna</i> INSOFLI EGALLOVCHINING HUQUQIY MAQOMIGA OID AYRIM MASALALAR	428-432
<i>Shomirzayev Saxodulla, Sherkulov Azamat</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI BOJXONA CHEGARASIDAN OLIB O'TISH BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLARNI ANIQLASH VA JAVOBGARLIK ASOSLARI	433-441
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLAR KONTRABANDASI NATIJASIDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI BUZILISHINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI	442-448
<i>Ergashev Sharifjon Shuhrat o'g'li</i> YASHIRIN IQTISODIYOTNING JAMIYAT IJTIMOY-IQTISODIY FAOLIYATIGA TA'SIRI VA UNGA QARSHI KURASHISHDA BOJXONA AUDITINING O'RNI	449-457
<i>Mansurov Arslon Askarovich</i> "IJTIMOIY DAVLAT" TAMOYILINING YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI HUQUQIY MAQOMI VA XALQARO TAJRIBA BILAN TAQQOSLAMA TAHLILI	458-463

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> "JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI" FANIDAN NAZARIY MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH METODIKASI	464-470
<i>Yusubjanova Musharraf Tursunali qizi</i> EHTIMOLLAR NAZARIYASI VA MATEMATIK STATISTIKANI UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QITISH: XORIJIY TAJRIBA VA ILMIY YONDASHUVLAR	471-475
<i>Fayzullayeva Gulchexra, Kurbonova Gulmira</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOLLABORATIV O'QUV MUHITINI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR	476-481

<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINING MAZMUNI VA TARKIBIY TUZILISHI.....	482-485
<i>Mirsanova Moxira Xusniddin qizi</i> FANTASTIK IFODA SHAKLLARI VA UNING BADIYYATI	486-491
<i>Tursinova Zoxida Sharabidinovna</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA MAKTAB O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI BAHOLASH MEKANIZMLARINING TAKOMILLASHUVIDA TA'LIM MENEJMENTINING O'RNI	492-496
<i>Раббимова Нодира Таштемировна</i> ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ИНФЕКЦИОННЫХ БОЛЕЗНЕЙ В ВУЗЕ	497-501

Received: 16 March 2025

Accepted: 5 April 2025

Published: 15 April 2025

Article / Original Paper

THE SYSTEM OF ADMINISTRATIVE AND POLITICAL MANAGEMENT CARRIED OUT BY THE COLONIAL ADMINISTRATION IN THE PROCESS OF RESETTLEMENT POLICY OF THE RUSSIAN EMPIRE IN THE SYRDARYA REGION (SECOND HALF OF THE XIX CENTURY - BEGINNING OF THE XX CENTURY)

Tursunova Gavhar Begmuradovna,

Researcher of Samarkand State Medical University(PhD)

Abstract. This article explains that the main goal of the policy of the Russian Empire in the field of governing the country was to strengthen the dominance of the empire in the country, to bring it closer to the colonial administration, to spend the corresponding funds and get more profit, to fully protect the interests of the colonists in the country, and in the future to use this territory in economic, political and military purposes. In the administrative-territorial division of the Turkestan region, carried out by tsarist Russia, the natural, historical, economic and national features of the country were taken into account, it is shown that it was of a military-bureaucratic nature. The administrative and political system of government of tsarist Russia served their interests as part of the general imperial structure.

Keywords: Russian Empire, country, goal, ruler, colony, economic, political, military goal, tsarist Russia, Turkestan region, administrative-territorial division, natural, historical, economic and national features, military-bureaucratic, administrative-political management, general events.

ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIDA OLIB BORGAN MA'MURIY-SIYOSIY BOSHQARUV TIZIMI (XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARI)

Tursunova Gavhar Begmuradovna,

Samarqand davlat tibbiyot universiteti,

tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada Rossiya imperiyasining o'lkani boshqarish sohasida amalga oshirgan siyosatidan ko'zlangan asosiy maqsad o'lkada imperiya hukmronligini mustahkamlash, mustamlaka boshqaruviga yaqinlashtirish, unga mos mablag' sarflab, ko'proq foyda olish, o'lkada mustamlakachilar manfaatlarini to'liq himoya qilish, bu hududdan kelgusida iqtisodiy, siyosiy va harbiy maqsadlarda foydalanish bo'lganligi yoritilgan. Podsho Rossiyasi tomonidan Turkiston o'lkasida amalga oshirilgan ma'muriy - hududiy bo'linishda o'lkaning tabiiy, tarixiy iqtisodiy va milliy xususiyatlari hisobga olinib, u haqli ravishda harbiy-byurokratik xususiyatga ega bo'lganligi ko'rsatib berilgan. Chor Rossiyasining ma'muriy-siyosiy boshqaruv tizimi umumimperiya tadbirlarining bir qismi bo'lgani holda ular manfaatlariga xizmat qilgan.

Kalit so'zlar: Rossiya imperiyasi, o'lka, maqsad, hukmron, mustamlaka, iqtisodiy, siyosiy, harbiy maqsad, Podsho Rossiyasi, Turkiston o'lkasi, ma'muriy - hududiy bo'linish, tabiiy, tarixiy iqtisodiy va milliy xususiyatlar, harbiy-byurokratik, ma'muriy-siyosiy boshqaruv, umumimperiya tadbirlari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I4Y2025N06>

XIX asrning ikkinchi yarmida Rossiya imperiyasi tomonidan bosib olingan O'rta Osiyo hududlarida yashovchi xalqlarning siyosiy-iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy hayotidagi keskin

transformatsion o'zgarishlar yuz berdi. Bu davrda podsho Rossiyasining imperialistik siyosati o'lka hududini bosib olish uchun o'z mustamlakasiga aylantirishi bilan birga mahalliy aholining madaniyati va ma'naviyatiga ham katta zarar yetkazdi. Bu o'zgarishlar o'zbek davlatchiligining ma'muriy hududiy boshqaruv sohasini ham o'z ichiga qamrab oldi. Chunki "Chor Rossiyasining Turkiston o'lkasida olib borgan barcha mustamlakachilik siyosati, uning O'rta Osiyodagi harbiy-strategik rejasiga bo'ysungan edi"[1]. Mavzuning o'rganilishi Podsho Rossiyasining mustamlakachilik siyosati mohiyatini ko'rsatib beradi.

Rossiya imperiyasining O'rta Osiyoda olib borgan bosqinchilik siyosati davom ettirilishi natijasida mustamlakaga aylantirilgan hududlar kengayib bordi. Bosib olingan hududlarda imperiya hukmronligini o'rnatish, boshqarish, ularni qo'ldan chiqarmaslik uchun eng avvalo mustamlakachilarning manfaatini himoya qiladigan mustahkam boshqaruv tartiblarini joriy qilish zarur bo'lgan. Boshqaruv tizimi podshoh hukumati uchun juda muhim va mustamlakachilik siyosatini asosiy tayanch hisoblangan. Shuning uchun ushbu hududlarda boshqarish tartiblarining qanday bo'lishi masalasi juda ko'p hamda uzoq vaqt imperiya hukmron doiralarida turli soha vakillari ishtirokida muhokama qilingan. Ushbu masalani har qilishda ehtiyotkorlik bilan uzoqni o'ylab ish ko'rish, hech nimada tavakkal qilmaslik tamoyiliga tayangan holda ish olib borilgan.

Turkiston general-gubernatori C.M. Duxovskiy ta'kidlaganidek: "Turkiston o'lkasi boshqa o'lkalarga nisbatan tarixiy o'tmishi, etnografik xususiyatlarini hisobga olgan holda alohida e'tibor berilishini talab qiladi" [2]. Chunki "Rus islohotchilari yovvoyi o'lkani emas, balki ko'hna va boy tarixga ega dunyo, ajoyib ma'rifatparvar, faylasuf, olimlarni, shoir-u adiblarni bergan tabiiy jug'rofiy jihatdan ham Allohning marhamati yog'ilib marhamati yog'ilib turadigan mamlakatni bosib olgan edilar" [3].

Rossiya imperiyasi tomonidan 1865-yilda Toshkent shahar bosib olingandan keyin, Orenburg general-gubernatorligi tarkibida harbiylashtirilgan ma'muriy boshqaruv tartiblariga asoslangan Turkiston viloyati tashkil qilinadi. 1865-yil 2-martda Rossiya Senati qarori bilan Turkiston viloyatiga harbiy qo'shin qo'mondoni, general-mayor M.G. Chernyaev (1828-1898) gubernator qilib tayinlandi [4].

1865-yil 6 avgustda qabul qilingan Turkiston viloyatini boshqarish to'g'risida muvaqqat nizomga muvofiq harbiy va fuqarolik hokimiyati harbiy gubernator qo'lida mujassamlashtirildi [5]. Mazkur Muvaqqat nizom asosida Turkiston viloyatida "Harbiy-xalq" nomida boshqaruv tartiblari o'rnatiladi. Viloyat bo'limlarga bo'linib, ularni bo'lim boshliqlari boshqaradi. Bo'lim boshlig'i bir vaqtning o'zida bo'lim harbiy kamendati ham hisoblangan. Bo'lim boshliqlariga yerlik aholi ustidan nazorat qiluvchi rus amaldorlaridan tayinlanadigan boshqaruvchilar bo'ysungan. Mustamlaka davrining dastlabki davrida o'lkada eng kichik ahamiyatiga ega bo'lgan boshqaruv ham harbiy boshliqlar qo'lida bo'lgan[6]. Turkiston viloyatida vaqtincha joriy qilingan boshqaruv tartiblari Rossiya imperiyasining O'rta Osiyodagi navbatdagi harbiy istilochilik rejalarini amalga oshirishdan kelib chiqqan holda ishlab chiqilgan bo'lib, u tuman "Harbiy-xalq" boshqaruvi bo'lgan[7].

1865-yilgi "Muvaqqat Nizom" ga muvofiq Turkiston viloyati gubernatori, "biy, manap, oqsoqol, rais va qozi lavozimidagi tub joy aholisi vakillarini egallab turgan lavozimiga tasdiqlash, bo'shatish, almashtirish vakolatiga ega bo'lgan"[8].

"Turkiston viloyatini boshqarish to'g'risidagi "Muvaqqat Nizom" ga o'troq aholi uchun qozilik sudlari ko'chmanchi aholi uchun esa biylik sudlari saqlanib qolingan. Qozikalon lavozimi

tugatilib, qozilarning vakolatlari qisqartirildi. Ularning asosiy vakolatlari mustamlakachi sud idorasi hisoblangan rus sudlariga olib borilgan. Bu hol yerli aholining an'anaviy shakllangan hayot tarzi bilan mustamlaka ma'muriyati tomonidan joriy etilgan boshqaruv tizimi o'rtasidagi keskin ziddiyatlarni keltirib chiqargan.

1865-yilgi "Muvaqqat Nizom" da yerlik aholi ustidan nazorat qiluvchi boshqaruvchining vazifasi joylarda tenglikni saqlash, karvonlar xavfsizligini ta'minlash, o'rmon, suv inshootlarini qo'riqlash, o'troq va ko'chmanchi aholi o'rtasidagi janjallarni hal qilish, aholini soliq to'lash va majburiyatlarini belgilanishi ularning o'z vaqtida bajarilishini nazorat qilish va natijalarni bo'lim boshlig'iga yetkazish. Yerlik aholi ustidan nazorat qiluvchi boshliqlar uyezd ishlari sud qarorlari bo'yicha aholi shikoyatlarini qabul qilish, xalq sudlari faoliyatini nazorat qilgan.

Sodir etilgan jinoyat ishlarida rus aholisi vakillari ishtirok etgan bo'lsa, bunday ishlar maxsus harbiy sud komissiyalari tomonidan ko'rib chiqilgan[9].

Tub joyli aholining o'troq tarzda hayot kechiruvchi qismida sud ishlari bo'yicha qozi chiqargan hukmlar, harbiy gubernator tomonidan tasdiqlanishi kerak bo'lib, qozilarning chiqargan hukmlarini harbiy gubernator o'zgartirish huquqiga ega bo'lgan[10]. Ko'chmanchi aholining biy sudlari, yerlik aholi boshqaruvchilari ruxsati bilan o'tkazilgan. Biy sudlarida ishlar odat qoidalar asosida ko'rilgan.

Rossiya imperiyasi O'rta Osiyodagi mustamlakaga aylantirilgan hududlarda boshqaruv tizimini har tomonlama imperiya manfaatlariga xizmat qildirishga harakat qilgan. Shuning uchun 1865-yilda Rossiya imperatori Aleksandr II (1818-1881) farmoni bilan Orenburg, G'arbiy Sibir general-gubernatorliklari va Turkiston viloyati aholisining turmush tarzi, mahalliy shart-sharoitlarini o'rganib chiqish uchun "Dasht komissiyasi" tuzilib, O'rta Osiyoga yuboriladi. "Dasht komissiyasi" ning zimmasiga Turkistonda boshqaruv tuzilishi qayta tashkil qilish masalasiga oid ma'lumotlar to'plash vazifasi yuklatiladi[11]. Komissiya faoliyatining asosiy vazifasi o'lka boshqaruv tuzilishini takomillashtirishga qaratilgan edi.

1866-yilda M.G.Chernyaev Turkistondan Peterburgga chaqirib olinib, 1866-yil 25-martdan 1866-yil dekabrgacha Turkistonni D.I. Romanovskiy boshqaradi[12].

Turkiston viloyatining Orenburg general-gubernatorlik tarkibida bo'lishi vaqt o'tishi bilan turli muammolarni keltirib chiqardi. Uning uzoqda joylashganligi, viloyat ma'muriyati vakillari sonining kamligi general-gubernatorlik bilan bog'lanishga, uning ko'rsatmalarini o'z vaqtida bajarishga salbiy ta'sir ko'rsatayotganligi uchun imperiya hukmron doiralari o'rtasida Turkiston viloyati Orenburg general-gubernatorligidan alohida ajratish masalasini hal qilish kun tartibidagi asosiy masalaga aylandi.

Turkiston general-gubernatorligi Turkiston viloyat va Semipalatinsk viloyatining janubiy qismini o'z ichiga olgan. Bunda Rossiya imperiyasining boshqa guberniya boshliqlaridan farqli ravishda Turkiston general-gubernatoriga juda katta huquqlar beriladi. Turkiston general-gubernatori "Nizom" loyihasida ko'rsatilgan huquqlardan tashqari "o'lkani boshqarish uchun kerakli va zarur deb hisoblangan barcha tadbirlarni mahalliy sharoitlardan kelib chiqqan holda mustaqil ravishda amalga oshirish huquqi" ga ega bo'lgan.

1867- yilgi "Nizom" loyihasi Ministrlar Kengashi tomonidan 3 yil muddatga sinov tariqasida vaqtincha joriy qilish ko'rsatiladi[17]. Ushbu "Nizom" loyihasida Turkiston o'lkasining Rossiya harbiy vazirligi tarkibida bo'lishi, o'lka harbiy hokimiyat orqali boshqarilishi, general-gubernator o'lkada joylashgan qo'mondonlik qilishi, boshqaruvning quyi yig'ilishiga yerlik aholi vakillari saylov orqali saylanishi o'lka boshqaruvini Rossiya

imperiyaqidagi mavjud boshqaruv tizimiga yaqinlashtirib, keyinchalik o'lkani imperiyasining bir qismiga aylantirish o'lkani ma'muriy-hududiy bo'linishida esa imperiyaning siyosiy, iqtisodiy va strategik maqsadlaridan kelib chiqilishi ko'rsatib o'tilgan.

Dastlab Turkiston general-gubernatorligi ma'muriy jihatidan ikki viloyat: Sirdaryo (markazi-Toshkent) va Yettisuv (markazi-Vernyy)[18] viloyatlariga bo'lingan[19]. Sirdaryo viloyatining tegishli hudud va Qo'qon xonligining bosib olingan shimoliy hududlari kirgan. Yettisuv viloyati esa Semipalatinsk viloyatining Sergiopol', Kapal' va Olotavsk okrugi yerlari va sobiq Turkiston viloyatining bir qismidan iborat holda tashkil qilinadi.

Viloyat ma'muriy jihatdan Kazalinsk, Perovsk, Turkiston, Chimkent Avliyoota, Toshkent, Xo'jand, Jizzax uyezdlariga bo'lingan. Yettisuv viloyati esa Sergiopol', Kapal', Vernyy, Issiqko'l, To'qmoq uyezdlariga bo'lingan[20].

Keyinchalik bosib olingan hududlar hisobiga qo'shilgan tarzda quyidagi ma'muriy-hududiy birliklar vujudga kelgan. 1868 yilda Buxoro amirligiga qarashli bosib olingan yerlarda Zarafshon okrugi (markazi-Samarqand) 1874-yilda Amudaryo bo'limi (markazi- Petro-Aleksandroviski hozirgi To'rtkul), 1876-yilda Farg'ona viloyati (markazi- Yangi Marg'ilon, keyinchalik Skobelev, hozirgi Farg'ona shahri) tashkil qilingan.

Rossiya imperiyasining O'rta Osiyodagi olib borgan harbiy harakatlari natijasida mustamlakaga aylantirilgan hududlar kengayib borgan. Jumladan, 1867-yilda, Turkiston o'lkasining birinchi general-gubernatori K.P. Fon Kaufman davrida uning hududi 15,270 kv.mil [21] bo'lgan bo'lsa, 1868-yilda 200 kv.mil maydonga ega Zarafshon okrugi yerlari, 1870-yilda 266 kv.mil maydonga ega Zarafshon daryosining yuqori qirg'og'idagi bekliklar hududi, 1871-yilda 1,224 kv.mil maydonga ega G'ulcha (G'ulcha) 1873-yil 1,920 kv.mil maydonga ega Xiva xonligiga qarashli bo'lgan yerlar, 1875-1876 yillarda Qo'qon xonligining 1770 kv.mil yerlaridan iborat jami 5,380 kv.mil bo'lgan bosqinchilik yo'li bilan qo'shib olingan. Keyinchalik bosib olingan yerlar bilan Turkiston general-gubernatorligi hududi 20,650 kv. mil ni tashkil etdi. Aholisi esa Fon K.P. Kaufman hukmronligining boshida 1060000 kishi bo'lgan bo'lsa, uning hukmronligi oxirida 3 mln kishiga yetgan (G'ulcha aholisidan tashqari) Turkistondagi rus aholi esa 24 ming kishidan 65 ming kishiga yetgan (harbiy qo'shinlardan tashqari) [22].

Turkiston general-gubernatorligi tarkibidagi kirgan viloyatlarni harbiy gubernatorlar boshqargan. Kavkazorti viloyatini viloyat boshlig'i (nachalnik), Amudaryo bo'limini bo'lim boshlig'i boshqarib, u orqali Rossiyaning Xiva xonligi bilan munosabatlari olib borilgan. Shuning uchun Amudaryo bo'limi boshlig'iga uyezd boshliqlariga qaraganda qayta huquqlar kiritilgan. Pomirni viloyat harbiy gubernatoriga to'g'ridan-to'g'ridan bo'ysunuvchi pomir otryadi boshlig'i boshqargan. Viloyat uyezdlarini rus harbiy ofitserlar boshqargan. Uyezdlar viloyatlar, oqsoqolliklar va ovullarga bo'lingan [23].

Har bir bosib olingan yerlarda imperiyaning ma'muriy hududiy birlashmalari, harbiy, ma'muriy, boshqaruv institutlari tashkil qilinib borilgan. 1867-yil 4-dekabrda Sirdaryo viloyati, 1898-yil 19-fevralda Yettisuv viloyati boshqarmalari tashkil qilinadi.

Turkiston general-gubernatorligi XIX asr oxirida ma'muriy jihatdan Sirdaryo, Yettisuv, Samarqand, Kaspiy, Farg'ona viloyatlari va Amudaryo bo'limlaridan iborat bo'lgan. Viloyat uyezdlarga Zarafshon okrugi bo'limlarga, Amudaryo bo'limi esa uchastkalarga bo'lingan.

Sirdaryo viloyati 6 uyezdga va Amudaryo bo'limiga bo'lingan. Avliyoota uyezd maydoni 67800 kv. verst[24], Kazalinsk (kazoli)uezdi 59500 kv. verst, Kuraminsk (qurama) uezdi 32100

verst, Perovsk uezd-65950 kv verst, Turkiston uyezdi 79550 kv verst, Chimkent uyezdi 51250 kv. verst, jami-356 150 kv verst bo'lgan [25].

Sirdaryo viloyatining aholisi 1084985 kishidan iborat bo'lib, unda ruslar 15000 kishini o'troq aholi 426600 kishini, ko'chmanchi aholi 658385 kishini tashkil qilgan [26]. Toshkent shahri Turkiston general-gubernatorligi markazi sifatida aholida ma'muriy birlikka ajratilgan.

Turkistonda ma'muriy boshqaruv bo'yicha turli tartib-qoidalar joriy qilib borilib, ularning ko'pchiligi sinab-tajriba ko'rinishida vaqtincha tatbiq qilingan. Ko'plab tartiblar o'zini oqlamagani uchun qisqa vaqt amal qilgach, bekor qilib borilgan. Turkiston o'lkasidagi joriy qilingan bunday sinov-tajriba ko'rinishidagi tartib-qoidalarining aksariyatini muallifi Turkiston o'lkasini general-gubernatori Fon K.P. Kaufman bo'lgan. Fon K.P. Kaufman Rossiya imperiyasining Turkiston mustamlakachilik siyosatining bir vaqtning o'zida ham nazariy asoschisi, ham amaliy ijrochisi hisoblangan. Chunki unga o'lkada olib boradigan faoliyat bo'yicha katta huquqlar berilgan edi. Fon K.P. Kaufman bu huquqlaridan o'z hukmronligi davrida juda ham "unumli" va keragidan ham ortiq darajada foydalangan. Bundan tashqari fon K.P. Kaufman o'lkada "Nizom" loyihalarida umuman ko'rsatilmagan tartiblarni ham joriy qilgan. Jumladan Qurama va Xo'jand uездlarida "Nizom" da ko'rsatilmagan xo'jalik boshqaruvlarini tashkil qiladi [32]. Ushbu xo'jalik boshqaruvlari o'zida bir necha viloyatlarni birlashtirgan. Lekin, tashkil qilingan bunday xo'jalik boshqaruvlari bir oz vaqt o'tgach suiiste'molchilik ko'payib ketgani uchun deb, aniqrog'i sinovdan o'tmaganligi sababli 1877-yilda tugatilib uning faoliyati uyezd va boshqaruviga qo'shib yuboriladi.

K.P. Fon Kaufman tomonidan Turkiston general-gubernatorligi uzoq yillar davomida 1867-yilgi qonun ko'rsatmasiga ega bo'lmagan "Nizom" loyihasi tartiblari asosida boshqarilgan. Bunga asosiy sabab ushbu tartiblar Turkistonda K.P. Fon Kaufman uchun o'lkada to'liq hukmronlik qilishiga imperiya manfaatlarini himoya qilishiga to'liq javob berganligidir. Shuning uchun ham "yarim podsho" nomini olgan K.P. Fon Kaufman "Nizom" loyihasida belgilangan huquqlarning cheklanishini doimiy qonun ko'rinishidagi "Nizom" Tayyorlanib tasdiqlanishiga shoshilmagan, aniqrog'i xohlamagan.

1868-yilda Ministrlar kengashi tomonidan Turkiston general-gubernatorligi 2 yil ichida yangi "Nizom" loyihasini tayyorlab taqdim qilinishi to'g'risida ko'rsatma berilgan [33]. Nihoyat, 1871-yilda K.P. Fon Kaufman rahbarligida Turkiston o'lkasini boshqarish to'g'risida "Nizom" loyihasi tayyorlanadi. Biroq vazirlar kengashida bo'lib o'tgan muhokamada general-gubernatorga katta huquqlar berib yuborilgan deb ushbu loyiha tasdiqlanmaydi. 1873 yilda "Nizom" loyihasi qayta ishlab chiqilib, vazirlar muhokamasiga taqdim etiladi. Loyiha Rossiya ichki ishlar vazirligi huzurida tashkil qilingan komissiya tomonidan ko'rib chiqilib, unda kamchiliklar mavjudligi ko'rsatiladi. Bundan tashqari "Moliya vazirligi, Tashqi ishlar vazirligi va Davlat nazorati tomonidan ushbu "Nizom" loyihasi qoniqarsiz, yer masalasi tartiblari esa siyosiy jihatdan xavfli [34] deb ko'rsatiladi. Bu loyiha ham 1874-yilda tasdiqlanmasdan qaytarib yuboriladi. Lekin shunga qaramasdan, Ministrlar Kengashi tomonidan kamchiliklar mavjudligi sababli tasdiqlanmasdan qaytarilgan ushbu "Nizom" loyihasidagi tartiblar 1876-yilda tashkil qilingan Farg'ona viloyatida joriy qilinadi.

Turkiston o'lkasida taftish olib borgan F.K. Girs 1873- yilgi "Nizom" loyihasi bo'yicha soliq tartiblari markaziy muassasalar tomonidan ma'qullanmagan va hukumat tomonidan tasdiqlanmagan holda joriy qilingan [35] deydi.

1881-yilda Harbiy vazirlik tomonidan Turkiston o'lkasi boshqaruvi bo'yicha yangi "Nizom" loyihasini taqdim etish talab qilinadi [36]. Biroq yangi "Nizom" loyihasini tayyorlash K.P. Kaufman vafot etganligi uchun uni o'rniga general-gubernator (1881-1882) qilib tayinlangan G.A. Kolpakovskiy zimmasiga tushadi.

G.A. Kolpakovskiy general-gubernator qilib tayinlangan yilning o'zida hisob bo'yicha uchinchi "Nizom" loyihasini tayyorlaydi. Ushbu "Nizom" loyihasi asosan K.P. Kaufman rahbarligida tayyorlangan 1873-yildagi "Nizom" loyihasi qoidalari asosida ishlab chiqiladi. Podsho hukumati tomonidan mazkur "Nizom" loyihasi general-adyutant M.V. Skobelev boshchiligidagi tashkil etilgan komissiya ko'rib chiqishi uchun topshiriladi. Biroq 1882-yilda M.V. Skobelevning to'saddan sirli ravishda vafot etishi oqibatida "Nizom" loyihasini ko'rib chiqish ishlari oxiriga yetmay qoladi [37]. 1882-yil iyulda T.A. Kolpakovskiy Dasht general-gubernatorligiga general-gubernator qilib tayinlanadi. Turkiston general-gubernatorligi lavozimiga esa M.G. Chernyaev[38] tayinlanadi.

"Turkistanskiy kurer" gazetasida e'lon qilingan "Turkistonni zabt etgan M.G. Chernyaev qizi bilan suhbat" nomli maqolasida "Imperator Aleksandr III taxtga o'tirgandan keyin shaxsan o'zi M.G. Chernyaev Turkiston general-gubernatori qilib tayinlangan" [39] deb ko'rsatiladi.

Turkiston o'lkasiga general-gubernator qilib, tayinlanganda K.P. Fon Kaufman zimmasiga "O'lkada boshqaruv tartiblarini o'rnatish, soliqlarni joriy qilish, aloqa tarmoqlarini qurish, mahalliy boshqaruv tizimini tashkil qilishdan iborat tashkiliy vazifa; o'lkada "Nizom" loyihasi bo'yicha ma'muriy sud-moliya tartiblarini o'rnatib, tashkilot va mansabdor shaxslarning olib boradigan faoliyatlari aniq belgilashdan iborat ijroiylar vazifalar yuklatilgan edi. K.P. Fon Kaufman o'z hukmronligi davrida o'ziga berilgan o'lkada kerak va zarur deb hisoblangan ishlarni bajarish huquqidan foydalangan holda tashkiliy vazifasini amalga oshirishda belgilangan ishlarni olib borgan va bunda juda ko'plab xato-kamchiliklarga yo'l qo'ygan. Lekin K.P. Kaufmanning ikkinchi bosqichdagi ijro etish vazifasini bajarishdagi yo'l qo'ygan kamchilik va xatolari taftish komissiyasi tomonidan to'liq tekshirilishi lozimligi[41] F.K. Girs tomonidan ko'rsatiladi. F.K.Girs boshchiligidagi taftish komissiyasi Turkiston o'lkasining ko'plab uyezdlarida bo'lib joylardagi ahvol bilan shaxsan o'zi yoki taftish guruhi a'zolari tanishib chiqqan. Aholi o'rtasida suhbatlar o'tkazilib, ularning takliflari o'rganilgan. Komissiya tarkibida ichki ishlar vazirligidan Galdinskiy Rossiya imperatorining Qashg'ardagi konsuli Petrovskiy, Bojxona departamenti vakili Yezuchevskiy, Novgorod sudi prokurori Ditlov kabi turli soha vakillari bo'lgan[42]. F.K.Girs komissiyasi taftish ishlari yakunida ma'muriy boshqaruv, sud va moliya kabi uch qismdan iborat hisobot tayyorlagan. Komissiya tomonidan tayyorlangan taftish xisobotida "o'lkada qonun ko'rinishida bo'lgan 4 ta "Nizom" loyihalariga tegishli tartib- qoidalarga amal qilingan"[43] ligi ko'rsatiladi. Jumladan Sirdaryo viloyatida 1867-yil 11-iyuldagi "Dasht komissiyasi" tayyorlagan "Nizom" loyihasi bo'yicha ish olib borilgan. Zarafshon okrugida esa K.P. Fon Kaufman tomonidan 1868 yilda tayyorlangan va keyin bir necha marotaba o'zgartirishlar kiritilgan vaqtinchalik qoidalar asosida, Amudaryo bo'limida 1874-yil 21-mayda Turkiston general gubernatori tomonidan tayyorlangan vaqtinchalik "Nizom" loyihasi asosida ish olib borilgan, yer ishlari olib borilgan. Farg'ona viloyatida ma'muriy boshqaruv yer va soliq ishlari esa 1867-yilda "Nizom" loyihasi asosida olib borilgan. F. K. Girs o'zining olib borgan taftish ishlari natijasida taklif qilgan tavsiyalarida Turkistonga "Uyezd boshliqlarini harbiylardan emas balki fuqarolardan ham saylash mumkin" deydi, Uning ta'kidlashicha "Uyezd boshliqlaridan ko'pchiligi ishlari tilida faqat harbiy sohani

bilganlari uchun ularning ma'muriy va siyosiy faoliyat yuritishga qobiliyatlari yetmagan". Turkiston o'lkasi boshqaruvi bo'yicha navbatdagi "Nizom" loyihasi 1886-yil 12-iyun qabul qilinadi[44]. 1886-yilgi "Nizom" bo'yicha Turkiston o'lkasi uchta Kozalinisk, Perovsk, Chimkent, Avliyota, Toshkent uyezdlari va Amudaryo bo'limlaridan iborat Sirdaryo viloyati; Qo'qon, Marg'ilon Andijon, Namangan va O'sh uyezdlaridan iborat Farg'ona viloyati; Samarqand, Kattaqo'rg'on, Xo'jand va Jizzax uyezdlaridan iborat Samarqand viloyatlari bo'lgan. Ushbu "Nizom" ning oldiga o'z oldiga qo'ygan asosiy vazifalaridan biri bu o'lkada yerga egalik qilish va foydalanish ishlarini imperiya manfaatlariga bo'ysindirish bo'lgan. Xususan, o'troq aholiga yerlar muddatsiz ravishda ijaraga berilgan. Har bir dehqonga mustamlakachi hukumat tomonidan hujjat berilgan. Xar bir hujjatda har bir dehqon yerdan foydalanayotganligi uchun davlatga qancha soliq (renta) to'lashi ham ko'rsatilgan. 1886-yilgi "Nizom" loyihasi bo'yicha uyezdlar uchastkalarga bo'linib, ularni uchastka pristavkalari boshqargan.

Turkiston o'lkasi boshqaruvi bo'yicha 1886-yilgi "Nizom" loyihasi joriy qilingandan keyingi yillarda loyihaga qo'shimcha va o'zgarishlar kiritilgan. Turkiston o'lkasida tashkil qilingan har bir ma'muriy-hududiy birliklarda o'ziga xos ravishda boshqaruv tartiblari joriy qilib borilgan. Bunda ularning o'ziga xos hududiy joylashuvi iqtisodiy, harbiy-strategik maqsadlar, milliy va etik tartibi hisobga olinadi. Shu bilan birga "ularning boshqaruvida davlat tomonidan sarflangan mablag'larni minimum darajaga yetkazish inobatga olingan" [45].

Turkiston o'lkasida ma'muriy boshqaruv sohasidagi o'zgarishlar natijasida O'rta Osiyoda asrlar davomida shakllanib kelgan, o'troq ko'chmanchi aholining diniy va mahalliy xususiyatlarini namoyon qilgan boshqaruv tizimi o'rniga imperiya tartiblari mahalliy an'analarga mos kelmagan. Ma'muriy-hududiy bo'limning sohasidagi tartiblar ko'chmanchi aholining urug'chilik munosabatlarini buzib yuborgan. Urug'lar ma'muriy birlashmalarga yangi ovul volostlarga birlashtirilgan. Quyi boshqaruv tizimlariga qozilik sudi, soliq tizimlarida jiddiy o'zgartirishlar kiritilmagan. Bunga sabab mazkur sohalaridagi keskin o'zgarishlar yerlik aholining noroziliklarni keltirib chiqarish va o'lkada imperiya hukumatining hukmronligiga ziyon yetkazilishidan xavfsirash bo'lgan. Shuning uchun ham o'lkaga yuborilgan ko'plab turli soha vakillari, o'lkada ish olib borayotgan mustamlakachi hukumat a'zolari o'lkasi ma'muriyatining rasmiy hisobotlari, o'tkazilgan taftishlar boshqaruv sohasiga oid takliflar, fikr-mulohazalari inobatga olingan. Jumladan, bu borada Farg'ona viloyati harbiy gubernatori D.M.Skobelevning boshqaruv sohasi bo'yicha "Hech nimani tavakkal qilmasdan, maqsad sari reja asosida tartibli borish kerak"[46]. degan fikrini ko'rsatib o'tish o'rinlidir. Mustamlakachi hukumat yerlik aholi vakillari ishtirok etadigan boshqaruv tizim quyi bo'g'imini joriy qilishda juda ehtiyotkorlik va ayyorlik bilan ish olib borgan. Joriy qilingan mahalliy boshqaruv tizimida yerlik aholiga bir qancha yon berishlar evaziga o'lkani nazorat qilish va boshqaruvni o'z qo'lga olishga harakat qilingan. Turkistonda imperiyaning ma'muriy jarayonlaridagi mavjud qishloq jamoalari singari foydalanmoqchi bo'ldi, ya'ni ularni xo'jalik jamoa boshqaruvi tipiga aylantirishga harakat qildi. Rossiya imperiyasi o'lkani kuch bilan bosib olgandan so'ng, bu hududlarda yuritgan siyosati bo'yicha V.V. Bartold (1868-1930) "Rus hukumati Turkistonda o'z siyosatini zudlik bilan o'tkazish imkoniyatiga ega bo'lsada, biroq yuqori madaniyatga erishgan, aholisi zich Turkistonni Sibir o'lkasi kabi shunchaki bosib olish mumkin emas edi"[47] deb e'tirof qiladi.

Mahalliy boshqaruv lavozimlariga saylov tartiblari joriy qilinib, saylangan shaxs jamoani boshqarish huquqiga ega bo'lgan. Avval ham aytib o'tilgandek, mustamlakachi hukumatning

bunday tartibdagi boshqaruv tizimini joriy qilishdan asosiy maqsad o'lkada boshqaruvini markaziy guberniyalar boshqaruv tartiblariga yaqinlashtirish bo'lgan. Turkiston o'lkasining ma'muriy bo'limlari va uni boshqarish bo'yicha olib borilgan siyosat natijasida ko'plab salbiy holatlar vujudga keldi.

Shunday qilib, Rossiya imperiyasining "Buyuk Petr davrida asos solingan katta istilochilik rejalari" ga ko'ra O'rta Osiyoning katta qismi Rossiya imperiyasining mustamlakasiga aylantirilgan[48].

Xulosa qilib aytilganda, Turkiston o'lkasi podsho tomonidan bosib olingan o'lkada mustamlakachilikka asoslangan boshqaruv tizimi o'rnatildi. Rossiya imperiyasi ma'muriy-siyosiy tizimining Turkiston o'lkasi hududida joriy qilinganki murakkab va ziddiyatli ravishda kechdi. Turkiston o'lkasi general gubernatorligi va Sankt-Peterburgning oliy siyosiy doiralari tomonidan ishlab chiqilgan turli qonun ko'rinishlariga ega bo'lmagan "Nizom" loyihalarida, nihoyat, 1886-yil qonun ko'rinishidagi "Turkiston o'lkasini boshqarish haqidagi nizom" loyihasida o'lkani boshqarish tartiblari ko'rsatilgan, "Nizom" loyihasiga ko'ra, o'lkada hokimiyati "harbiy-hayot boshqaruvi" deb nomlangan. Turkiston general-gubernatorligi hududi viloyatlar (oblastlar), uyezdlar, bo'limlar (uchastkalar), volostlar, oqsoqolliklar va ovullarga bo'linardi. O'rta Osiyo hokimliklari bilan chegaradosh hududlarda esa uyezdlar o'rniga harbiy-hududiy birliklar – okrug bo'limlari va rayonlar tashkil etilgan.

Yuqoridagilardan xulosa qilish mumkinki, bu hududda amalga oshirilgan boshqaruv islohotlarining asosiy maqsadi imperiya hukmronligini mustahkamlash, o'lkada boshqaruvini markazga yaqinlashtirish, zarur mablag' evaziga ko'proq foyda olish, mustamlakachilarning manfaatlarini himoya qilish va hududdan kelajakda iqtisodiy, siyosiy hamda harbiy yo'nalishlarda foydalanishga zamin yaratish bo'lgan.

Umuman olganda, podsho Rossiyasi tomonidan Turkiston o'lkasida olib borilgan ma'muriy-hududiy bo'linish siyosati harbiy-byurokratik tusga ega bo'lib, u Rossiya imperiyasi manfaatlariga xizmat qilgan va butun imperiya miqyosidagi rejalar doirasida amalga oshirilgan. Shu bilan birga, bu islohotlarda o'lkaning tabiiy, tarixiy, iqtisodiy va milliy xususiyatlari qisman hisobga olingan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Фомченко А.П. Русские населения в Туркестанском. /края в конце XIX - начале XX вв. (Социально-экономический аспект) Т. : "Фан", 1983. – С 34. (Fomchenko A.P. Russian population in Turkestan. /edges in the late XIX - early XX centuries. (Socio-economic aspect). – Т.: "FAN", 1983. – P. 34.)
2. Духовский С.М. Всеподданнейшей доклад Туркестанского генерал-губернатора генерала от инфантерин Духовского //Ислам в Туркестана. – Т. : 1899. – С.9. (Dukhovsky S.M. The all-depth report of the Turkestan Governor General General from Infanterin Dukhovsky // Islam in Turkestan. – Т.: 1899. – P.9.)
3. Ахмеджанов Г.А. Россия империяси Марказий Осиёда. Т.: Ў.А.Б.Н.Т. Маркази. 2003. – Б. 11. (Akhmedjanov G.A. The Russian Empire is in Central Asia. Т.: O.A.B.N.T. Center. 2003. – P. 11.)
4. Глушенко Е.О. Герои империи. Портреты колониальных деятелей. -М.: XXI век – Согласие. 2000. – С. 400-410. (Glushenko E.O. Heroes of the empire. Portraits of colonial figures. -М.: XXI century -consent. 2000. – P. 400-410.)
5. ЎЗР МА.И-1 жамғарма, 25-рўйхат, 26-иш, 2-варақ.(UzR NA.I-1 fund, list 25, case 26, sheet 2.)

6. Отчет состоянии Туркестанского края, составленный сенатором, тайным советником Гирсом, командированным для ревизии края по высочайшему повелению. В 2-х частек. Ч.1. Администранная. Управление краем: Ч.2. – Суд. Финансы. -СПБ.: Б.4, 1888. – С.2. (The report of the Turkestan Territory, compiled by a senator, secret adviser to Girs, sent to the revision of the region for the highest command. In 2 often. Part 1. Administrative. Office of the region: Part 2. - Court. Finance. -SPB: B.4, 1888. – P.2.)
7. ЎзР МА.И-1 жамғарма, 25-рўйхат, 26-иш, 2-варақ. (UzR NA.I-1 fund, list 25, case 26, sheet 2.)
8. Польное собранные законов Российской империи. 1865. СПб. 1867. – С. 880. (Polish collected laws of the Russian Empire. 1865. St. Petersburg. 1867. – P. 880.)
9. Польное собранные законов Российской империи. 1865. СПб. 1867. – С. 881. (Polish collected laws of the Russian Empire. 1865. St. Petersburg. 1867. – P. 881.)
10. Польное собранные законов Российской империи. 1865. СПб. 1867. – С. 881. (Polish collected laws of the Russian Empire. 1865. St. Petersburg. 1867. – P. 881.)
11. ЎзР МА.И-1 жамғарма, 25-рўйхат, 26-иш, 8-варақ. (UzR NA.I-1 fund, list 25, case 26, sheet 8.)
12. Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана. /Соч. В. 9 томах. М.: Наука 1963. I.II Ч.1. – С. 353. (Bartold V.V. The history of the cultural life of Turkestan. /Op. V. 9 Tomomas. M.: Science 1963. I.II part 1. – P. 353.)
13. Духовский С.М. Всеподданнейшей доклад Туркестанского генерал-губернатора генерала от инфантерин Духовского //Ислам в Туркестана. Т. : 1899. – С.16. (Dukhovsky S.M. The all-depth report of the Turkestan Governor General General from Infanterin Dukhovsky // Islam in Turkestan. T.: 1899. – P.16.)
14. Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана. /Соч. В. 9 томах. М.: Наука 1963. I.II Ч.1. – С. 357. (Bartold V.V. The history of the cultural life of Turkestan. /Op. V. 9 Tomomas. M.: Science 1963. I.II part 1. – P. 357.)
15. ЎзР МА.И-1 жамғарма, 7-рўйхат, 16-иш, 34-варақ. (UzR NA.I-1 fund, list 7, case 16, sheet 34.)
16. Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана. /Соч. В. 9 томах. М.: Наука 1963. I.II Ч.1. – С. 357. (Bartold V.V. The history of the cultural life of Turkestan. /Op. V. 9 Tomomas. M.: Science 1963. I.II part 1. – P. 357.)
17. ЎзР МА.И-1 жамғарма, 7-рўйхат, 16-иш, 23-варақ. (UzR NA.I-1 fund, list 7, case 16, sheet 34.)
18. 1882 йилда Еттисув вилояти янги ташкил қилинган Дашт генерал-губернаторлигига ўтказилади. 1899 йилда Туркистон генерал-губернаторлигига қайта қўшилади. (In 1882, Ettisuv region was transferred to the newly established Dasht General Governorate. In 1899, he rejoined the Turkestan Governor General.)
19. Положение об управлении Семиреченской и Сырдарьинской области. 11 июль 1867 СПб, 1867. – С.1. (Regulation on the management of the Semirechenskaya and Syrdarya region. July 11, 1867 St. Petersburg, 1867. – P.1.)
20. Положение об управлении Семиреченской и Сырдарьинской области. 11 июль 1867 СПб, 1867. – С.2. (Regulation on the management of the Semirechenskaya and Syrdarya region. July 11, 1867 St. Petersburg, 1867. – P.2.)
21. Мил – миля (лотинча milia passum – қўш қадам) Эски рус узунлик ўлчови бирлиги. 1 миля 7.467 км (7467,6 м) халқаро бирликлар тизими СИга кирмаган узунлик ўлчов бирлиги. 1 эски рус миляси 4.038 денгиз миляси – 4.669 қуруқлик миляси./ ЎзМЭ- 5-жилд. Т.:2003. 668-669 бетлар. (Mile - mile (Latin milia passum - double step) Old Russian unit of length measurement. 1 mile 7,467 km (7,467.6 m) is a non-SI unit of length. 1 old Russian mile is 4,038 sea miles - 4,669 land miles./ UzME- Volume 5. T.: 2003. Pages 668-669.)

22. Терентьев М.А. История завоевания Средней Азии. С картами в планами. Т.т1-3.-СПб., 1906. – С.266. (Terentyev M.A. The story of the conquest of Central Asia. With cards in plans. TT1-3.-spb., 1906. – P.266.)
23. Отчет состояний Туркестанского края, составленный сенатором, тайным советником Гирсом, командированным для ревизии края по высочайшему повелению. В 2-х частек. Ч.1. Администранная. Управление краем: Ч.2. – Суд. Финансы. -СПБ.: Б.4, 1888. – С.8. (The report of the Turkestan Territory, compiled by a senator, secret adviser to Girs, sent to the revision of the region for the highest command. In 2 often. Part 1. Administrative. Office of the region: Part 2. - Court. Finance. -SPB: B.4, 1888. – P.8.)
24. Верст-верста қадимги рус узунлик ўлчов бирлиги. 1 верст – 500 сажен, яъни 1.066 км га тенг. / ЎЗМЭ- 2-жилд. Т.:2001. 435 бетлар. (Verst-versta is an old Russian unit of length. 1 verst is 500 sagens, which is equal to 1,066 km. / O'zME- Volume 2. T.: 2001. 435 pages.)
25. Отчет состояний Туркестанского края, составленный сенатором, тайным советником Гирсом, командированным для ревизии края по высочайшему повелению. В 2-х частек. Ч.1. Администранная. Управление краем: Ч.2. – Суд. Финансы. -СПБ.: Б.4, 1888. – С.22. (The report of the Turkestan Territory, compiled by a senator, secret adviser to Girs, sent to the audit of the region for the highest command. In 2 often. Part 1. Administrative. Office of the region: Part 2. - Court. Finance. -SPB: B.4, 1888. – P.22.)
26. ЎЗР МА.И-1 жамғарма, 7-рўйхат, 16-иш, 15-варақ. (UzR NA.I-1 fund, list 7, case 16, sheet 15.)
27. ЎЗР МА.И-276 жамғарма, 4-рўйхат, 18-иш, 2-варақ. (UzR NA.I-276 fund, list 4, case 18, sheet 2.)
28. Люди и порядки за Уралом// Азиатская Россия. В трех томах. СПб.: Изд. Переселенского управления Главного управления землеустройства и земледелия. 1914. – С.59. (People and orders for the Urals // Asian Russia. In three volumes. St. Petersburg: ed. Migrant Office of the Main Directorate of Land Management and Agriculture. 1914. – P.59.)
29. ЎЗР МА.И-1 жамғарма, 7-рўйхат, 16-иш, 16-варақ. (UzR NA.I-1 fund, list 7, case 16, sheet 16.)
30. Масальский В.И. Туркестанский край – СПб, 1913, - С.344. (Masalsky V.I. Turkestan Territory - St. Petersburg, 1913, p. 344.)
31. Отчет по ревизии Туркестанского края, произведенный по высочайшему повелению сенатором, гофменстером графом. К.К. Паленом. Высп. I-XVIII – СПб.: Б.И, 1910. – С.8. (Report on the revision of the Turkestan Territory, made at the highest command of the senator, Hoffkement Count. K.K. Palen. Solder. I-XVIII-St. Petersburg: B.I., 1910. – P. 8.)
32. Терентьев М.А. История завоевания Средней Азии. С картами в планами. Т.т1-3.-СПб., 1906. – С.266. (Terentyev M.A. The story of the conquest of Central Asia. With cards in plans. TT1-3.-spb., 1906. – P.266.)
33. Отчет состояний Туркестанского края, составленный сенатором, тайным советником Гирсом, командированным для ревизии края по высочайшему повелению. В 2-х частек. Ч.1. Администранная. Управление краем: Ч.2. – Суд. Финансы. -СПБ.: Б.4, 1888. – С.4. (The state of the Turkestan Territory, compiled by a senator, secret adviser to Girs, sent to the audit of the region for the highest command. In 2 often. Part 1. Administrative. Office of the region: Part 2. - Court. Finance. -SPB: B.4, 1888. – P.4.)
34. Отчет состояний Туркестанского края, составленный сенатором, тайным советником Гирсом, командированным для ревизии края по высочайшему

- повелению. В 2-х частек. Ч.1. Администранная. Управление краем: Ч.2. – Суд. Финансы. -СПБ.: Б.4, 1888. – С.4. (The state of the Turkestan Territory, compiled by a senator, secret adviser Girs, sent to the audit of the region for the highest command. In 2 often. Part 1. Administrative. Office of the region: Part 2. – Court. Finance. -SPB: B.4, 1888. – P.4.)
35. ЎзР МА.И-1 жамғарма, 25-рўйхат, 31-иш, 3-варақ орқаси. (35. UzR MA.I-1 fund, list 25, case 31, back of sheet 3.)
 36. Терентьев М.А. История завоевания Средней Азии. -СПб., 1913. – С.315. (Terentyev M.A. The story of the conquest of Central Asia. -SPB., 1913. – P.315.)
 37. Ўша жойда (In the same place).
 38. М.Г.Черняевнинг Тошкентга етиб келгунича Туркистон генерал-губернатори вазифасини вақтинча бажариш Абрамовга топширилган. (Abramov was entrusted with temporarily acting as the governor-general of Turkestan until M. G. Chernyaev arrived in Tashkent.)
 39. “Туркестанский курьер” газетаси, 1915 год 25 июнь. (“Turkestansky Kurer” newspaper, June 25, 1915.)
 40. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 1-китоб. Туркистон Чор Россияси мустамлакачилиги даврида. – Т: Шарқ. 2000, 182-183 – бетлар. (New history of Uzbekistan. Book 1. Turkestan during the colonial period of Tsarist Russia. – T: East. 2000, pp. 182-183.)
 41. Отчет о состоянии Туркестанского края составленный сенатором, тайным Советником Гирсом командированным для левизкие края по висогайщяму повемнию В.И.Х частех Ч.И. Адменстиратси Управление краем; Ч.||- Суд. Финанси. – СПбб.И.1888. – С.8. (Report on the composition of the Turkestan Territory compiled by a senator, secret adviser to Girs businessmen for the levis regions according to the leapshaft of V.I. Klostekh Ch.I. Admostirates of the regional management; Ch. ||- Court. Finances. -SPbb.I.1888. – P.8.)
 42. Ўша жойда - С.1. (In the same place – P.1.)
 43. Ўша жойда - С.4.(In the same place – P.4.)
 44. Положение об управление Туркистонского края. СПб.1886. – С.1 (Regulation on the Office of the Turkiston Territory. St. Petersburg 1886. – P.1)
 45. Кипякина А.С.Блиев М.М. Дегоев В.В.Коавкази Средняя Азии во внешней политика России (во второй половине XVIII – 80 -годи XIXв/. М:Науки 1924. – С.289 (Kipyakina A.S. Bliev M.M. Degoev V.V. Koavkazi Middle Asia in the foreign policy of Russia (the second half of the KhVIII - 80 years of the KhIKsv /. M: Nauki 1924. – P.289)
 46. Телентьев М.А. История завоевания Средняя Азия.СПб 1906. – С.42 (Telentiev M.A. The history of the conquest of Central Asia. St. Petersburg 1906. – P.42)
 47. Бартольд В.В. История культурный жизни Туркистана – Л:Изд. СССР,1927 – С.263 (Bartold V.V. The history of the cultural life of Turkistan - L: Ed. USSR, 1927 – P.263)
 48. Бартольд В.В Кавказ Туркистан, Волга , Тифлис.1926. – С.8 (Bartold V.V. Caucasus Turkistan, Volga, Tiflis.1926. – P.8).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).